

התפתחות היכולת הגרפית של ילדי הגן

הביטוי הגרפי של הילדים מתפתח בשלבים באופן טבעי.

ההבדלים הם בביטוי האישי של כל ילדה וילד.

במחקרים שנעשו על ציורי ילדים בארצות שונות בעולם נמצא שהילדים עוברים תהליך התפתחות דומה בציור הכולל מספר שלבים. בתוך כל שלב ישנם שינויים, חידושים והתקדמות.

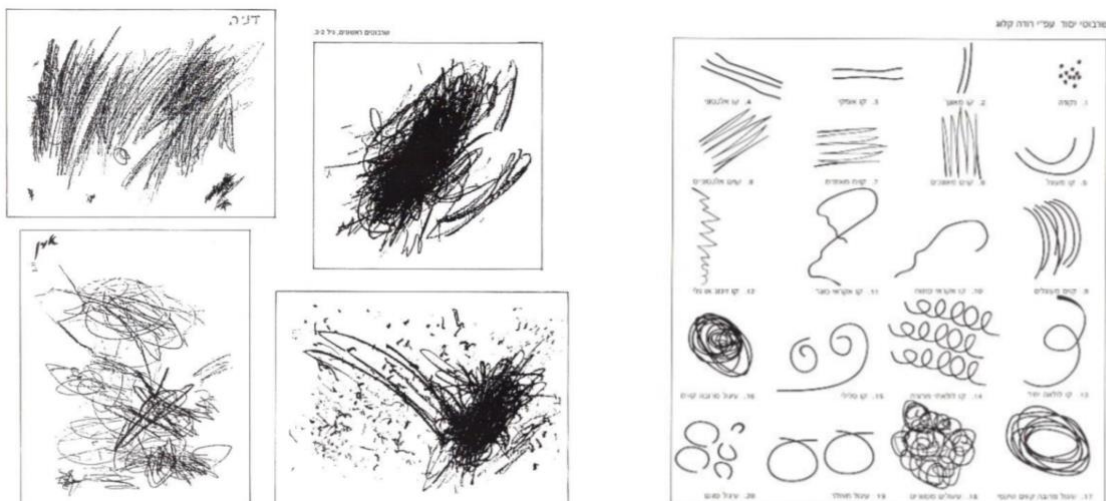
ההבנה כי קיימת התפתחות בציור ילדי היא חיונית לכל מבוגר המלווה ילדים בהתנסויות ההבעתיות שלהם. יש להניח לילדים לעבור בעצמם באופן טבעי משלב לשלב בהדרגה ולאפשר נגישות לחומרי יצירה מגוונים. אין צורך ללמד את הילדים אך אפשר לדעת מה ניתן לצפות מהם בכל שלב התפתחותי ולמה מיותר לצפות. יש להתייחס בגמישות אל גיל המעבר משלב לשלב. יש ילדים שמקדימים ויש שמאחרים בהופעת השלבים השונים.

שלב השרבוט

שלב השרבוט מתחיל בערך בגיל שנה וחצי ונמשך עד גיל שנתיים וחצי, בקרוב.

הציור בתחילתו הוא פעילות תנועתית- מוטורית, שמקורה בזרוע ורק לאחר זמן היא נובעת מן המרפק, אחר כך ממפרק כף היד ומהאצבעות. הילד מחזיק בידו חומר או כלי, תנועותיו מותירות עקבות על גבי נייר או על גבי כל מצע אחר. תחילה השרבוט הוא בלתי רצוני, אחר כך נשלט.

בשלב השרבוט אנו כוללים את צורת הביטוי התנועתית וגם את ההתנסויות החוזרות ונשנות של ילדים בפיתוח הרכבים של צורות.

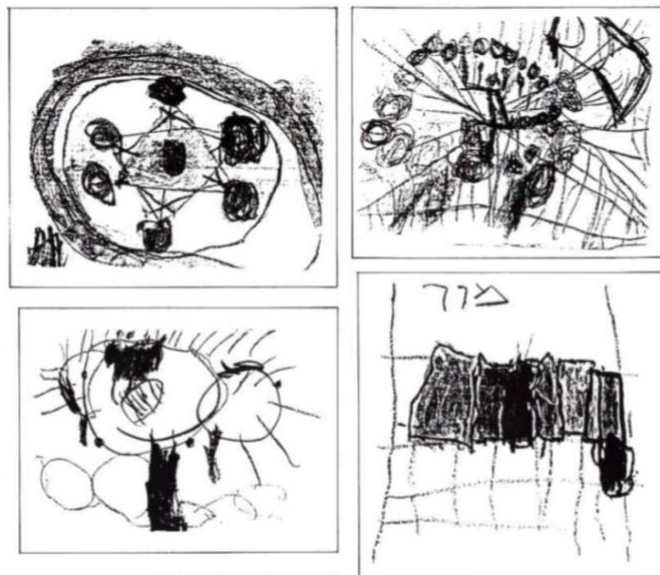

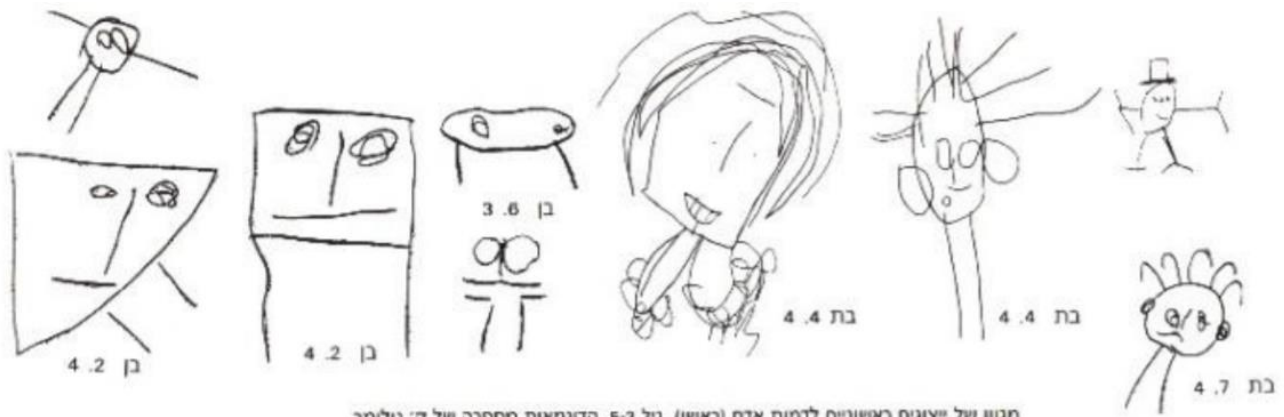
רוב הילדים עוברים משלב השרבוט לשלב התיאורי בערך בגיל 3 ובהדרגה נמשך עד גיל 5 לערך. המעבר בין השלבים אינו חד, הילדים חוזרים מדי פעם לשרבוט ומשכללים אותו. בשלב התאורי מתפתחת היכולת ליצור צורות באופן מודע ויש התחלה של ארגון יחסים בסביבה: בין אנשים, בין איש ובית, עץ – איש-בית וכד'. הילדים מפתחים התלהבות לחקור ולנסות חומרים. ניתן לראות עושר רב של צורות ביצירותיהם מתוך הניסיון ליצור בכל פעם צרופים חדשים. סקרנות ופתיחות להתנסות בכל דבר ולגלות את סודות העולם ניכרות אצל הילדים בכל תחומי החיים ומתבטאות בציור, בהמצאות, בעושר צורות וביצירופי צבעים. הציור מאופיין בריבוי של קומפוזיציות דינמיות שעלולות להיחשב בטעות כאי סדר. מבחינת תפיסת החלל הכל מתרחש סביב "האני", לפיכך עדיין אין חשיבות לשמים ולאדמה ולסדר שבעולם. הדמויות והחפצים "שטים" בדרך כלל בחלל הדף.

המאפיין המרכזי של השלב התיאורי הוא, שהילד מייצג בציור אובייקטים מעולמו בצורה סמלית. אופן כזה נקרא ציור ייצוגי. ציור ייצוגי הוא ניסיון מכוון לייצג באופן גרפי דמויות, חיות ועצמים מהסביבה או מהדמיון. הציור הייצוגי של הילד הוא מתן סימן חזותי למושג או לאובייקט, למשל עיגול עומד לבדו במקום מייצג כדור או ראש בלון. מצורת השמש או ה'מנדלה' יכולה להתפתח צורת דמות אדם. בהדרגה הציור מתקדם לקראת צורות תיאוריות ומורכבות יותר ויותר.

בשלב התיאורי הילדים אינם מנסים להעתיק את המציאות. הם משמיטים חלקים אחדים ומוסיפים אחרים, הנראים להם חשובים. כך גם לגבי הפרופורציות, הנקבעות לפי דרגת החשיבות שהילדים מיחסים לחלק זה או אחר ולא תמיד לפי הנתונים במציאות.

המאפיינים והמרכיבים של ציורי ילדים ועבודותיהם בחומרים אינם אם כן תולדות טעות, אלא פרי תפיסה של העולם, השונה מתפיסת המבוגרים. על כן אין לפרש את ציוריהם על פי אמות מידה של מבוגרים ואף אין לשפוט אותם ולהעריכם באמצעים ובקריטריונים היפים לעבודות של אמנים.

מגוון של ייצוגים ראשוניים לדמות אדם (ראשון), גיל 3-5, הדוגמאות מספרה של ק' גולמב.

השלב הסכמתי 6-8

סכמה היא צורה או רצף של צורות המשמשות לילדים אמצעי לניסוח תמציתי של אובייקטים שהם מבקשים לתאר. הצורה משמשת כמכנה משותף לגורמים בעלי תכונות יסוד דומות. כשילד מצייר עץ הוא מתאר את המשותף לכל משפחת העצים (גזע, ניצב, צמרת). הסכמה משמשת כאמצעי להמחשת ידיעותיו על הסביבה, על מרכיביה בדו ממד ואיננה ממחישה את מראה העיניים במציאות.

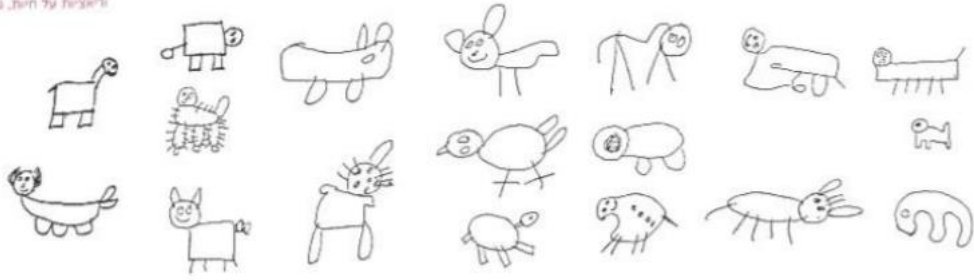

וריאציות על דמות האדם (בני 5-7)

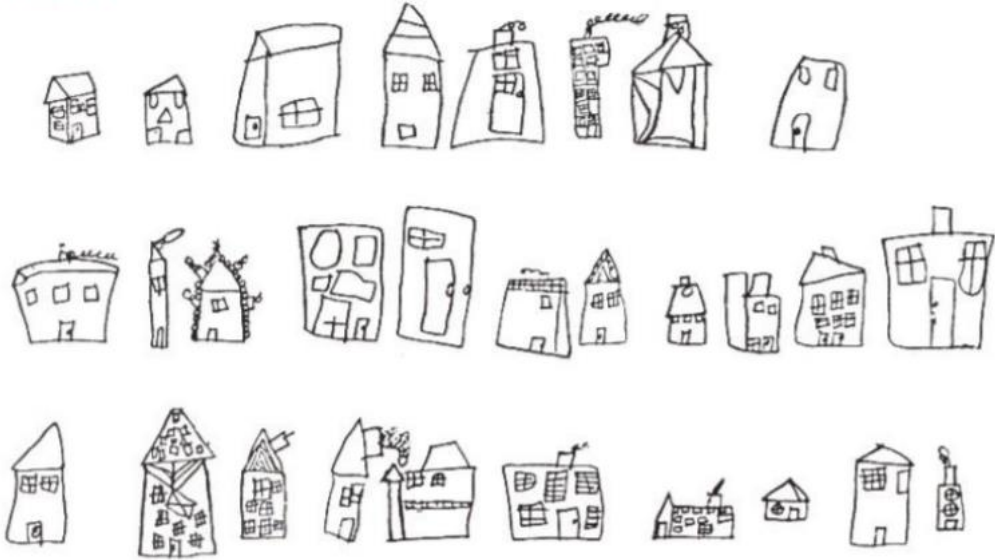
הדוגמאות מבוססות על לקט מספרה של רודה קלוג:

Kellog, R. (1969). *Analyzing Children's Art*, MayGield Pub. Company, Paeo Aeto, California.

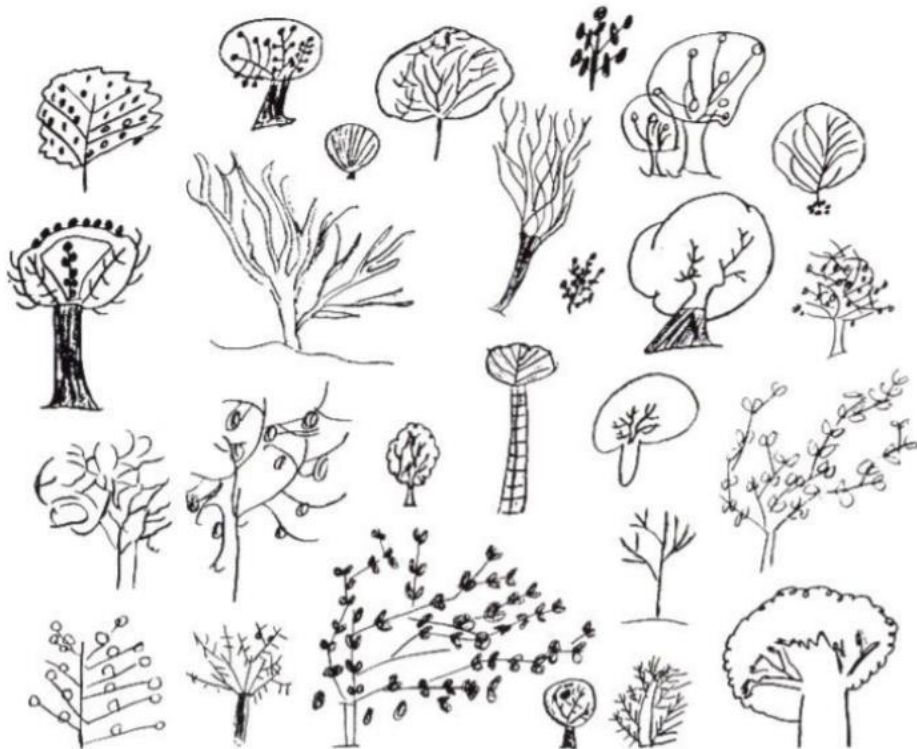
7-5 תר, תר, תר

7-5 תר, תר, תר

7-5 תר, תר, תר

החל מגיל 8, בהדרגה הילדים מנסים לשכלל את הסכמה במטרה ליצור תיאור ריאליסטי של המציאות (השלב הקדם-ראליסטי).

לפני גיל 8, חשוב לאפשר לילדים את קצב התפתחות הציור באופן טבעי ללא התערבות המבוגר. לניסיון להקדים את שיבוא מאוחר יותר, אין טעם.

מקורות מידע:

אגם ר', נווה ע' (1991). טיפוח היצירה וההבעה בחומרים בגיל הרך
באב צ', אגם ר' (1995) הבעה ויצירה בחומרים, חינוך אמנותי לילדי הגן, האגף לחינוך קדם יסודי.
משרד החינוך, התרבות והספורט
ניר-יניב נ' וינטר ז' (עורכות). מדריך לצריכת תרבות לגיל הרך, משרד החינוך והתרבות
צרפתי מ' (1994), אמנות הילד, משרד העבודה והרווחה.